

Lieta C-824/19

**Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu kopsavilkums saskaņā ar Tiesas
Reglamenta 98. panta 1. punktu**

Iesniegšanas datums:

2019. gada 12. novembris

Iesniedzējtiesa:

Varhoven administrativen sad (Bulgārija)

Datums, kurā pieņemts iesniedzējtiesas nolēmums

2019. gada 31. oktobris

Kasācijas sūdzības iesniedzēji:

TC

UB

Athildētājas kasācijas tiesvedībā:

Komisija za zashtita ot diskriminatsia

VA

Pārējie lietas dalībnieki:

Varhovna administrativna prokuratura

Pamatlietas priekšmets

Kasācijas sūdzības par naudas sodiem, kas uzlikti diviem tiesnešiem par neredzīgas personas, kam viņi liedza piedalīties kriminālprocesā kā tiesas piesēdētājam, diskrimināciju, kuras pamatā ir īpašība “invaliditāte”.

Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu priekšmets un juridiskais pamats

Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām 5. panta 2. punkta un Padomes Direktīvas 2000/78/EK (2000. gada 27. novembris), ar ko nosaka kopēju sistēmu vienlīdzīgai attieksmei pret

nodarbinātību un profesiju [2.] panta 1., 2. un 3. punkta, kā arī 4. panta 1. punkta interpretācija, LESD 267. pants

Prejudiciālie jautājumi

- 1) Vai Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām 5. panta 2. punkta un Padomes Direktīvas 2000/78/EK (2000. gada 27. novembris), ar ko nosaka kopēju sistēmu vienlīdzīgai attieksmei pret nodarbinātību un profesiju, [2.] panta 1., 2. un 3. punkta, kā arī 4. panta 1. punkta interpretācija ļauj secināt, ka ir pieļaujams, ka persona bez redzes spējām var darboties kā tiesas piesēdētājs un piedalīties kriminālprocesos, vai arī
- 2) pastāvīgi neredzīgas personas konkrētā invaliditāte ir īpašība, kas ir īsta un izšķirīga prasība attiecībā uz tiesas piesēdētāja darbību, un tās esamība attaisno atšķirīgu attieksmi, nepamatojot diskrimināciju, kura ir balstīta uz īpašību “invaliditāte”?

Iesniedzējtiesas norādītās starptautisko tiesību normas

- 1 Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām, kas ir spēkā kopš 2008. gada 3. maija un ir Eiropas Kopienas vārdā apstiprināta ar Padomes Lēmumu 2010/48/EK (2009. gada 26. novembris) (OV 2010, L 23, 23. lpp.), 1., 4., 5. un 27. pants.

Minētās Eiropas Savienības tiesību normas

Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 21. pants

Padomes Direktīva 2000/78/EK (2000. gada 27. novembris), ar ko nosaka kopēju sistēmu vienlīdzīgai attieksmei pret nodarbinātību un profesiju (OV 2000, L 303, 16. lpp.), 6., 17., 23. un 37. apsvēruma, 1.–4. pants un 18. pants.

Iesniedzējtiesas norādītās valsts tiesību normas

Konstitutsia na Republika Bulgaria (Bulgārijas Republikas Konstitūcija, 1991. gada 13. jūlija DV Nr. 56), 6. pants (vienlīdzība likuma priekšā; tiesību ierobežošanas aizliegums, kuras pamatā ir noteiktas īpašības) un 48. pants (tiesības uz darbu; valsts pienākums radīt apstākļus tiesību uz darbu īstenošanai, it īpaši personām ar fizisku un garīga rakstura invaliditāti)

Zakon za zashtita ot diskriminatsia (Likums par aizsardzību pret diskrimināciju, 2003. gada 30. septembra DV Nr. 86), 4. pants (diskriminācijas, kuras pamatā ir uzskaitītas īpašības, tostarp invaliditāte, aizliegums), 7. pants (gadījumi, kas neveido diskrimināciju, tostarp atšķirīga attieksme pret personām, kuras pamatā ir

īpašība, kas ir saistīta ar jebkuru no likuma 4. pantā minētajiem diskriminācijas iemesliem, ja attiecīgās profesijas vai attiecīgās darbības būtības dēļ vai tajā sakarā, kurā tās veic, no šādas īpašības izriet īsta un izšķirīga prasība attiecībā uz profesiju, ja mērķis ir likumīgs un prasība nepārsniedz to, kas ir vajadzīgs mērķa sasniegšanai), 40. pants (*Komisija za zashtita ot diskriminatsia* [Komisijas aizsardzībai pret diskrimināciju] uzdevumi), 50. pants (procedūra Komisijā) un 68. pants (iespēja veikt Komisijas lēmumu pārbaudi tiesā).

Zakon za sadebnata vlast (Likums par tiesu iekārtu, turpmāk tekstā – “ZSV”, 2007. gada 7. augusta DV Nr. 64), 66. pants (kompetentās pirmās instances tiesas iztiesāšanas sastāva izveide ar tiesas piesēdētājiem; tiesas piesēdētāju tiesības un pienākumi) un 67. pants (prasības attiecībā uz tiesas piesēdētāju vecumu, deklarētās dzīvesvietas adresi, izglītību, sodāmības par tīšu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu neesamību un garīga rakstura slimību neesamību).

Nakazatelno–protsesualen kodeks (Kriminālprocesa kodekss, turpmāk tekstā – “NPK” 2005. gada 28. oktobra DV Nr. 86), 1. pants (Kriminālprocesa kodeksa mērķi), 8. pants (tiesas iztiesāšanas sastāva izveide ar tiesas piesēdētājiem; vienādas tiesības tiesas piesēdētājiem un tiesnešiem), 13. pants (tiesas pienākums veikt visus pasākumus, lai noteiktu objektīvu patiesību), 14. pants (tiesas lēmuma pieņemšana, kura pamatā ir iekšēja pārliecība, kas balstīta uz objektīvu, visaptverošu un pilnīgu visu apstākļu pārbaudi) un 18. pants (tiešuma princips – tiesa pamato savus lēmumus ar pierādījumiem, kurus tā iegūst un izvērtē pati).

Īss pamatlīstas faktisko apstākļu un tiesvedības izklāsts

- 2 Procedūra administratīvajā iestādē, *Komisija za zashtita ot diskriminatsia* (Komisija aizsardzībai pret diskrimināciju, turpmāk tekstā – “KZDiskr.”) tika uzsākta, pamatojoties uz VA sūdzību pret tiesnesi UB *Sofijski rayonen sad* (Sofijas apgabaltiesa, turpmāk tekstā – “SRS”) un SRS priekšsēdētāju, tolaik TC.
- 3 Sūdzības iesniedzējai VA [procedūrā] Komisijā, pamatojoties uz redzes spēju zudumu, pastāvīgi un uz visu mūžu ir ierobežotas darbības. Viņa pabeidza studijas tiesību zinātnē un 1977. gadā veiksmīgi izturēja jurista kvalifikācijas pārbaudījumu. Viņa bija nodarbināta *Sayuz na slepite* (Neredzīgo biedrība) un Eiropas Neredzīgo savienības struktūrās. 2014. gadā viņa *Stolichen obshtinski savet* (Sofijas pilsētas dome) veiktas procedūras ietvaros tika apstiprināta kā tiesas piesēdētāja un norīkota SRS. 2015. gada 25. martā viņa šajā tiesā deva zvērestu kā tiesas piesēdētāja. Kā izriet no 2015. gada 23. marta protokola par tiesas izpildītāju sadalījumu iztiesāšanas sastāvos izlozes ceļā, VA ka tiesas piesēdētāja tika iedalīta Sestajai krimināllietu palātai. Saskaņā ar SRS priekšsēdētāja sniegto informāciju laika posmā no 2015. gada 25. marta līdz 2016. gada 9. augustam, dienai, kad stājās spēkā ZSV 72. panta grozījumi, ar ko tika ieviests tiesu izpildītāju elektronisks sadalījums, VA nepiedalījās nevienā pašā kriminālprocesa tiesas sēdē.

- 4 Sūdzībā, ar ko tika uzsākts administratīvais process *KZDiskr.*, kā arī šajā tiesvedībā VA apgalvo, ka UB kā *SRS* Sestās krimināllietu palātas tiesnese, kurai viņa bija norīkota kā tiesas piesēdētāja, neesot pieļāvusi viņas dalību kriminālprocesos. Turklāt VA apgalvo, ka viņa 2015. gada 29. maija vēstulē ir vērsusies pie *SRS* priekšsēdētāja un lūgusi tikt iedalītai citam tiesnesim, lai varētu īstenot savas tiesības uz darbu kā tiesas piesēdētājai, uz ko viņa tomēr neesot saņēmusi atbildi. Viņa uzskata, ka UB un *SRS* priekšsēdētājs viņas invaliditātes dēļ ir viņu nostādījuši nelabvēlīgākā situācijā.
- 5 Savos apsvērumos, kas iesniegti *KZDiskr.* procesa ietvaros, tiesnese UB ir norādījusi, ka pienākumu, kuri izriet no tiesas piesēdētāja uzdevuma kriminālprocesā, būtība un prasība, lai viņam būtu noteiktas, specifiskas fiziskas īpašības, kas ir saistītas ar iztiesāšanas sastāva spēju īstenot savas pilnvaras, neietilpst *ZZDiskr.* 4. panta 2. punktā noteiktā nediskriminācijas noteikuma piemērošanas jomā. UB izvirza argumentus par labu *ZZDiskr.* 7. panta 1. punkta 2. apakšpunkta piemērošanai, proti, ka tāda atšķirība attieksmē pret VA, kuras pamatā ir īpašība, kas ir saistīta ar diskriminācijas iemeslu “invaliditāte”, tiesas piesēdētāja pienākumu būtības dēļ esot īsta un izšķirīga prasība, kas esot objektīvi attaisnojama un tai esot likumīgs mērķis, proti, *NPK*, kurā esot noteikti tiesas piesēdētāju uzdevumi, principu ievērošana.
- 6 TC iesniedza rakstveida apsvērumus, kuros tika norādīti argumenti *ZZDiskr.* 7. panta 1. punkta 2. apakšpunkta piemērojamībai, proti, ka VA “invaliditātes” veids ietekmējot specifisko tiesas piesēdētājas uzdevumu izpildi un radot tiešuma principa, kā arī objektīvas patiesības noteikšanas un sabiedrības vienlīdzīgas iespējas piedalīties kriminālprocesā principu pārkāpumu.
- 7 Ar 2017. gada 6. marta lēmumu *KZDiskr.* konstatēja, ka TC un UB ir diskriminējuši VA, pamatojoties uz īpašību “invaliditāte”, saskaņā ar *ZZDiskr.* 4. panta 2. punktu, skatot to kopsakarā ar *ZZDiskr.* 4. panta 1. punktu un *Dopalnitelnite razporedbi na ZZDiskr. (ZZDiskr. papildnoteikumi)* 1. panta 7. punktu. Attiecīgi saskaņā ar *ZZDiskr.* 80. panta 1. punktu TC tika noteikts naudas sods 250 levu (BGN) apmērā un UB – 500 levu (BGN) apmērā. Saskaņā ar *ZZDiskr.* 47. panta 6. punktu TC un UB tika ieteikts nākotnē neveikt pastāvošo tiesību uz aizsardzību pret diskrimināciju pārkāpumus. VA sūdzība par viņas apgalvoto diskrimināciju, kuras pamatā ir īpašība “dzimums”, tika noraidīta kā nepamatota.
- 8 TC un UB pārsūdzēja šo *KZDiskr.* lēmumu *Administrativen sad Sofia grad* (Sofijas pilsētas Administratīvā tiesa). Tā nolēma, ka pārsūdzētais *KZDiskr.* lēmums ir likumīgs administratīvs akts un prasības noraidīja.
- 9 *Administrativen sad* uzskatīja, ka, ievērojot likumā noteikto atšķirīgas attieksmes, kuras pamatā ir konkrētas, ar likumu aizsargātas īpašības, aizliegumu un *ZZDiskr.* 26. pantā nostiprinātās privātpersonu tiesības uz vienlīdzīgiem nosacījumiem attiecībā uz pieeju profesijai vai darbībai, iespējām tās veikt un izaugsmes iespējām, neatkarīgi no 4. panta 1. punktā minētajām īpašībām, neesot pieļaujami

“principā” noteikt ierobežojumus vai ierobežot pieeju konkrētas profesijas vai konkrētas, šajā gadījumā – tiesas piesēdētāja, darbības veikšanai, pamatojoties uz pieņēmumu, ka attiecīgā invaliditāte padarītu neiespējamu to pilnvērtīgu veikšanu. Faktiski kriminālprocesa īpatnība esot tāda, ka tiesas piesēdētājiem, īstenojot savas pilnvaras, ir jāievēro kriminālprocesa principi par tiešumu, objektīvas patiesības noteikšanu un kompetentā iztiesāšanas sastāva iekšējās pārliecības veidošanu. Tomēr pirmās instances tiesa uzskata, ka šī īpatnība nevar būt tik absolūta, ka tiek ierobežotas *ZZDiskr.* detalizēti un Bulgārijas tiesībās vispārīgi nostiprinātās tiesības uz pieeju konkrētai profesijai vai konkrētai darbībai. Pieņēmums, ka slimības vai invaliditātes esamības dēļ personai katrā ziņā trūkst noteiktu īpašību, esot uzskatāms par nepamatotu un diskriminējošu attieksmi. Tam par labu liecina arī apstākļi, ka pēc tam, kad 2016. gada 9. augustā stājās spēkā *ZSV 72.* panta grozījums, ar kuru tika ieviests tiesas piesēdētāju elektroniskais sadalījums, VA piedalījās daudzās lietu iztiesāšanās kriminālprocesos, par to saņemot atlīdzību.

- 10 Par pirmās instances tiesas spriedumu tika iesniegta apelācijas sūdzība *Varhoven administrativen sad* (Augstākā administratīvā tiesa). Tā uzskata, ka, lai strīdā pieņemtu pareizu lēmumu, ir nepieciešama Savienības tiesību normu interpretācija.

Īss pušu viedokļu izklāsts

- 11 Kasācijas sūdzības iesniedzējas UB galvenais iebildums ir tāds, ka materiālās tiesības, proti, *ZZDiskr.*, šajā gadījumā nav tikušas pareizi piemērotas, pirmās instances tiesai absolutizējot Bulgārijas un starptautiskajās tiesību normās nostiprinātās tiesības uz pieeju konkrētai profesijai vai konkrētai darbībai, ar ko likums par aizsardzību pret diskrimināciju tiekot nostādīts pretrunā augstāka juridiska spēka likumam – *NPK* un tajā noteiktajiem kriminālprocesa principiem, proti, tiešuma principam saskaņā ar *NPK 18.* pantu un objektīvas patiesības noteikšanas principam saskaņā ar *NPK 13.* pantu, kas viņai kā krimināllietu tiesas tiesnesei ir jāievēro, pārbaudot *Rayonen sad* lietas, un saskaņā ar kuriem viņai esot jānodrošina vienāda pierādījumu izvērtēšana no visu iztiesāšanas sastāva locekļu puses, kā arī tas, ka katrs iztiesāšanas sastāva loceklis iegūst tiešu priekšstatu par lietas dalībnieku rīcību.
- 12 Kasācijas sūdzības iesniedzējs TC uzskata, ka pārsūdzētais tiesas nolēmums ir kļūdainis, jo tajā ir konstatēts, ka *ZZDiskr. 7.* panta 1. punkta 2. apakšpunkts nav piemērojams. Viņš norāda, ka šī lieta ietilpst šīs tiesību normas piemērošanas jomā. Turklāt, ņemot vērā tiesas piesēdētāju darbības īstenošanu, kā arī to pienākumus, esot jāpieņem, ka personas, kuru invaliditāte radot tiesību aktos un Bulgārijas Konstitūcijā reglamentēto tiešuma, objektīvas patiesības noteikšanas un vadošā iztiesāšanas sastāva iekšējās pārliecības veidošanas principu pārkāpumu, nevarot aktīvi un pilnā apmērā piedalīties [attiecīgo pienākumu izpildē].

Īss lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu motīvu izklāsts

- 13 Iesniedzējtiesa secina, ka VA pastāvīga redzes spēju zuduma dēļ ir fiziska persona ar invaliditāti.
- 14 Valsts tiesībās ir paredzēta tiesību normu sistēma, kas principā nodrošina personu ar invaliditāti aizsardzību un aizliedz jebkādu diskrimināciju, kuras pamatā ir īpašība “invaliditāte”. Tomēr ir paredzēti izņēmuma gadījumi, kas attaisno atšķirīgu attieksmi, kuras pamatā ir īpašība, kas saistīta ar kādu no diskriminācijas iemesliem, ja attiecīgās profesijas vai attiecīgās darbības būtības dēļ vai tajā sakarā, kurā tās veic, no šādas īpašības izriet īsta un izšķirīga prasība attiecībā uz profesiju, ja mērķis ir likumīgs un prasība nepārsniedz to, kas ir vajadzīgs mērķa sasniegšanai.
- 15 Iesniedzējtiesa uzskata, ka nav skaidrs, ciktāl ar invaliditāti pamatota atšķirīga attieksme pret personu ar šādu invaliditāti saistībā ar tiesas piesēdētāja darbības veikšanu ir pieļaujama, ņemot vērā ANO konvencijas, Eiropas Savienības Pamattiesību hartas un Direktīvas 2000/78/EK tiesību normas.
- 16 Lai gan atšķirīgā attieksme tiek īstenota, pamatojoties uz aizsargājamo īpašību “invaliditāte”, tomēr tā ir saistīta ar kriminālprocesa principu prasībām un piemērošanu; attiecīgs tiesiskais regulējums un judikatūra iespējams ir pretrunā prasībai, ka visām personām ar invaliditāti ir jāpiedāvā vienādas nodarbināšanas iespējas.
- 17 Pārbaudot nepieciešamību iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, iesniedzējtiesa ir ņēmusi vērā arī prasību, saskaņā ar kuru Direktīvas 2000/78/EK interpretācijai ir jāatbilst ANO konvencijai. Tā attiecībā uz šo lietu prasa vienādu un efektīvu tiesisku aizsardzību pret jebkādu diskrimināciju personām ar invaliditāti, neatkarīgi no tā, kādu iemeslu dēļ, un ne tikai pamatojoties uz noteiktām aizsargājamām personiskām īpašībām, kā tas ir paredzēts Savienības sekundārajās tiesībās.
- 18 Ar starptautisko tiesību normām un Eiropas Savienības sekundāro tiesību normām tiek pieprasīta vienveidīga un identiska piemērojamo noteikumu interpretācija, kas ir Eiropas Savienības Tiesas kompetencē.
- 19 Iepriekš izklāstīto iemeslu dēļ *Varhoven administrativen sad* uzskata, ka ir nepieciešams apturēt tiesvedību un iesniegt Eiropas Savienības Tiesai lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu ar iepriekš izklāstītajiem prejudiciālajiem jautājumiem.